

PRANCŪZŲ KALBOS MOKYMO(SI) METODAI: KARIAI, MUITININKAI, PRANCŪZŲ KALBOS STUDENTAI

Dr. Miroslav Stasilo

*Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija
Vilniaus universitetas*

Anotacija. *Poreikis orientuotis į visuminį mokymąsi (intelektinių, socialinių ir emocijų aspektų vystymasis mokymo procese) akcentuotas jau praėjusio amžiaus antrojoje pusėje. Šiuolaikiniai tyrimai pateikė dar daugiau visuminio mokymosi svarbos argumentų (Gardner H., Hatch T., Laird D., Terenzini P. Šiuolaikinio Lietuvos Respublikos švietimo pagrindinės tendencijos susijusios su mokymo(si) visą gyvenimą politikos įgyvendinimu). Tai padidino užsienio kalbų populiarumą, kuris nusileidžia tik informacinių bei komunikacinių technologijų plėtrai. Tai atsispindi pagrindinėse švietimo formose (formalusis ir neformalusis mokymas), kurios nulemia užsienio kalbų mokymo(si) tikslus, uždavinius, siekinius, nagrinėjamas temas, metodus. Suaugusiųjų švietėjo (andragogo) darbas nukreiptas į ugdymo procesą, daugiausia dėmesio skiriant atitinkamų kalbos įgūdžių, pozityvaus besimokančio asmens mąstymo formavimuisi, kūrybingos ir darbingos atmosferos kūrimui ir komunikacinių gebėjimų plėtrai. Kiekviena edukacinė situacija yra daugialypė ir kompleksiška, ypač mokant profesinės prancūzų kalbos karius ar muitininkus. Muitinės mokymo centras naudoja kombinuotąjį metodą, jungiantį tradicinius ir naujoviškus mokymo stilius. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, kuri nenaudoja šio metodo mokant prancūzų kalbos, turi mokomosios medžiagos, tokios kaip vadovėliai karine tematika. Tokia medžiaga prisideda prie mokymo proceso efektyvumo gerinimo. Vilniaus universitetas remiasi tradiciniais metodais siekdamas paruošti būsimus lingvistus arba prancūzų kalbos mokytojus. Formalaus ir neformalaus ugdymo tikslai yra panašūs – padėti besimokančiam asmeniui pasinaudoti sparčiai besivystančios informacinių technologijų visuomenės galimybėmis, priimant modernaus pasaulio iššūkius: globalizacija, kompiuterizacija, ekonominiai ir socialiniai pokyčiai, visuomenės diferenciacija ir hierarchizacija.*

Pagrindiniai žodžiai: *formalusis ir neformalusis mokymas, užsienio kalbų mokymo(si) metodai, Lietuvos karo akademija, Muitinės mokymo centras, Vilniaus universitetas.*

Įvadas. Modernus žmogus, siekiantis tobulėti ir pagerinti savo gyvenimo kokybę, turi mokėti įvairių užsienio kalbų, tarp kurių būtų labiausiai paplitusių pasaulyje. Viena iš jų yra prancūzų kalba, kuri labiausiai paplitusi po kinų, anglų, indų ir ispanų. Šiame procese suaugusiam žmogui į pagalbą ateina *andragogas* (mokymo ir mokymosi „vedlys“), kurio darbas ir reikalavimai tampa vis sudėtingesni, kadangi šiuolaikinė mokslo ir švietimo disciplina veikiama kitų mokslo sričių: kalbotyros, psichologijos, sociologijos, sociolingvistikos, informacinių technologijų. Su naujų technologijų atsiradimu užsienio kalbų dėstyme pastebimas dėmesio nukrypimas nuo metodologinės pusės, kuri lemia darbo efektyvumą ir rezultatų pasiekimą, prie technologinio proceso apipavidalinimo, kuris padeda pritraukti besimokančių asmenų dėmesį prie dėstomo dalyko, bet kartais atitolina nuo konkrečių tikslų, numatytų mokymo programoje, pasiekimo.

Tyrimo tikslas: aptarti ir palyginti neformaliojo ir formaliojo prancūzų kalbos mokymo programas ir metodus, naudojamus Lietuvos karo akademijoje (LKA), Muitinės mokymo centre (MMC) ir Vilniaus universitete (VU).

Tyrimo objektas: prancūzų kalbos dėstymas suaugusiems ir įvairių metodų taikymas.

Tyrimo metodai: anketinė apklausa, literatūros analizė, deskriptyvinis metodas ir sisteminė duomenų analizė.

Mūsų kokybiniam tyrimui, paremtam moksline literatūra, internetine medžiaga ir asmenine darbo patirtimi nuo 2004 iki 2015 metų, taikomas deskriptyvinis metodas – aprašomos įvairios mokymo programos ir joms vykdyti naudojamos mokymosi priemonės. Mes taikome taip pat lyginamąjį metodą – sisteminis duomenų grupavimas, ieškant panašumų ir skirtumų, tarpusavio ryšių, atsakant į aukščiau pateiktus klausimus.

Tyrimo uždaviniai: atsakyti į klausimus: „Kuo skiriasi formalusis ir neformalusis suaugusiųjų švietimas, tobulinant užsienio kalbų žinias?“, „Kokie veiksniai lemia efektyvų prancūzų kalbos mokymą(si)?“, „Kuo skiriasi andragogo darbas su kariais, muitininkais ir studentais?“

Modernaus užsienio kalbų mokymo(si) apžvalga

Šiandien pagrindinis dėmesys nukreiptas į komunikacinių gebėjimų lavinimą. Komunikacinis užsienio kalbų mokymas integruoja geriausias kitų metodų ypatybes. Šiuolaikinis mokymo(si) procesas yra aktyvi paties individo veikla. Bendrinės prancūzų kalbos, kurią studijuoja ir kurios mokosi Vilniaus universiteto studentai, ir profesinės (muitinės ar kariuomenės) terminijos, kurią turi įsisavinti ir naudoti LR muitinės pareigūnai ir kariai, dėstymas turi bendrą uždavinį – išmokyti bendrauti prancūziškai. Komunikacinis metodas padeda išvengti interferencijos, suvokti ir įsiminti medžiagą, formuluoti produktyviosios kalbos gebėjimus.

Kiekvienas ankstesnis metodas palieka savo žymę užsienio kalbų mokyme(si), o tai, kas nauja, labai dažnai yra sena, tik paremta vis naujomis teorijomis. Visada

yra naudinga susipažinti su metodų vystymosi istorija. Užsienio kalbų metodinėje literatūroje¹ beveik visuomet istorinė metodų apžvalga pradedama nuo gramatinio-vertimo metodo pristatymo, ilgiausiai (nuo XVI a. iki XX a.) išsilaikiusio mokymo praktikoje. Vokietijoje toks metodas dar vadinamas Olendorfo, o Amerikoje – „prūsiškuoju“ metodu. Apžvelkime, koks tada vyravo požiūris į kalbą ir studijuojamos kalbos šalies kultūrą, koks buvo mokytojo ir mokinio santykis, mokomoji medžiaga, jos pateikimas, kokią vietą užsienio kalbos mokymo procese užėmė gimtoji kalba. Paskui aptarsime ir kitų labiausiai paplitusių Europoje metodų pagrindinius bruožus.

Kalba buvo suprantama kaip taisyklių ir išimčių visuma. Su studijuojamos kalbos šalies kultūra buvo susipažįstama verčiant literatūrinius tekstus. Mokant kalbos buvo akcentuojama gramatika. Ypatingas dėmesys skiriamas gramatikos taisyklių išmokimui, linksniavimui, asmenavimui, sudėtinių sakinių sudarymui, vertimui iš užsienio (dažniausiai lotynų ir graikų) į gimtąją kalbą ir atvirkščiai. Turinys atsidurdavo antrame plane, nors labai svarbus išlikdavo literatūrinių tekstų supratimas. Svarbiausias dėmesys buvo skiriamas skaitymui ir rašymui, bet ne kalbėjimui, klausymui ar taisyklingam tarimui.

Mokytojas turėjo būti autoritetingas žinių perteikėjas, nes jis valdė visą mokymo procesą. Mokinys neturėjo rodyti savo iniciatyvos ir negalėjo klysti. Mokinio padaryta klaida turėjo būti tuoj pat ištaisyta. Interakcija „mokytojas–mokinys“ buvo vienakryptė. Mokomąją medžiagą parinkdavo mokytojas, įtraukdamas į ją literatūrinius tekstus, kurdamas gramatinius pratimus ir formuluodamas klausimus. Gimtosios kalbos svarba atsispindėjo mokymo(si) procese – literatūriniai tekstai buvo verčiami į gimtąją kalbą ir atvirkščiai, taisyklės aiškinamos taip pat gimtąja kalba.

Kitas labai paplitęs Europoje XIX a. pab. – XX a. pr. metodas vadinamas tiesioginiu metodu (pranc. *méthode directe*). Čia kalba buvo suprantama kaip praktinė bendravimo raštu ir žodžiu priemonė. Kultūra nebuvo tapatinama tik su literatūra. Ji apimdavo platesnį vertybių spektrą, reiškinius, kuriuos buvo mėginta paaiškinti tarpkalbiniu (tarpkultūriniu) aspektu, pvz., kaip atrodė prancūzų ir lietuvių darbo diena. Kalbos mokymas(is) numatydavo mokymąsi tiek kalbėjimo, klausymo, skaitymo ir rašymo, bet pastarosioms dviem kompetencijoms ugdyti buvo skiriamas mažesnis dėmesys. Nuo pat pradžių buvo mokoma taisyklingo tarimo ir vengiama vertimo. Didelis dėmesys buvo skiriamas leksikos mokymui(si). Buvo kuriamos tipinės situacijos: pašte, restorane, pas gydytoją ir pan. Gramatika tapdavo nebe tokia svarbi, bet mokytojas savo nuožiūra galėjo pateikti įvairaus pobūdžio pratimų.

Mokytojas vadovavo mokymo procesui, bet mokinio iniciatyva jau buvo sveikintina. Mokinys neturėjo būti pasyvus, jis privalėjo dalyvauti mokymo procese, galėjo užduoti klausimus, tikslintis jam neaiškius dalykus, tačiau pačių mokinių sąveikos dar nebuvo. Mokytojas suteikdavo galimybę pasitaisyti mokiniui, pvz.,

¹ Stasilo, M.; Valiukienė, V. (2013). Andragoginiai prancūzų kalbos mokymo metodai. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras.

pakartoti neteisingai suformuluotą jo sakinį ir po to pasakydavo teisingą variantą. Mokinys rinkdavosi iš kelių variantų. Mokytojo intonacija išduodavo, ar mokinys suklydo. Mokymo priemonės (vadovėliai) buvo labai svarbūs, bet mokytojas išlikdavo pagrindiniu žinių perteikėju ir kalbos, kurios mokoma, gyvu atstovu. Labai dažnai buvo naudojami paveikslėliai arba kitos vaizdinės pasparos.

XX a. vid. atsirado ir plačiai naudojamas iki šiol audiolingvistinis metodas (pranc. *méthode audio-orale*) arba „armijos“ metodas (pranc. *méthode de l'armée*). Šiam metodui būdingas universalios kalbos prigimties neigimas, nes teigiama, kad kiekviena kalba turi savitą fonologinę, sintaksinę, morfologinę sistemą. Kalba suprantama tik kaip komunikavimo priemonė, jos pagalba pateikiamas kultūrinis tos šalies, kurios kalba studijuojama, kontekstas. Kalba laikoma įgūdžių sistema. Kalbos mokoma tokia tvarka: klausymas, kalbėjimas, skaitymas, rašymas. Leksikai aiškinti skiriamas mažesnis dėmesys nei sintaksinėms struktūroms mokyti imitacijos būdu atliekant daug įvairių pratimų. Naudojami taip pat įvairūs substituciniai ir transformaciniai pratimai. Jie pateikiami sistemingai nuo lengviausio iki sunkiausio. Akcentuojama kalbos forma, funkcinis (semantinis) aspektas nėra reikšmingas.

Mokytojo ir mokinio santykių jau pastebima interakcijos „mokytojas–mokinys“ bruožų, bet vis dėlto mokytojas dar pati svarbiausia figūra. Jo pagrindinis vaidmuo – taisyti klaidas. Tarimo ir struktūros netikslumai taisomi iš karto. Mokytojas yra informacijos šaltinis, o garso įrašai tampa pačiu svarbiausiu mokymo įrankiu. Mokytojas yra taisyklingo tikslinės kalbos tarimo pavyzdys, jo kalbą turi imituoti mokiniai. Siekiant išvengti gimtosios kalbos interferencijos rekomenduojama mokant vartoti tik tikslinę kalbą, tačiau aiškindamas mokytojas visada gali pasitelkti vaizdinę medžiagą, gestus, mimiką ir pan.

Radio ir televizijos atsiradimas bei paplitimas mūsų gyvenime išpopuliarino audiovizualinį metodą (pranc. *méthode audiovisuelle*) (XX a. II pusė). Čia kalba yra suprantama kaip bendravimo žodžių priemonė. Tai akustinis-vizualinis derinys. Kalba traktuojama kaip puikus kultūros vektorius. Šnekamoji kalba (ne literatūrinė) yra pirmame plane. Besimokant kalbos, didžiausias dėmesys skiriamas klausymo kompetencijos ugdymui, po to seka produkavimas žodžiu, vėliau skaitymas ir produkavimas raštu. Laikomasi tokio principo: kad būtų galima produkuoti, visų pirma, reikia ugdyti recepcinius gebėjimus. Svarbus tampa afektyvinis veiksnys, susidomima besimokančio asmens emocijomis, nuotaika, todėl svarbesniais tampa šnekos aktai, o ne enciklopedinės žinios apie kalbą kaip sistemą.

Mokytojas tampa mokymo proceso organizatoriumi, tačiau tai nereiškia, kad mokinys yra pasyvus: jis turi klausyti, kartoti, suprasti, atsiminti, kalbėti. Be to, garso ir vaizdo medžiaga šiek tiek ardo mokytojo ir mokinio hierarchinius santykius. Mokytojo požiūris į klaidą nėra vienareikšmis. Klaidos imamos po truputį atpažinti: kompetencijos, atlikties. Kadangi svarbus afekto veiksnys, dažnai klaida suprantama, kaip susijaudinimo pasekmė ir pan. Mokytojas turi būti labai kūrybingas: turi ne tik taisyti tarimą, aiškinti gramatiką, bet kurti užduotis situaciniams dialogams, remdamasis vaizdo ir garso medžiaga. Be vadovėlio, labai svarbi yra garso ir vaiz-

do medžiaga. Vaizdinė paspara pateikiama statiška (paveikslėlis) arba nurodomas dialogo kontekstas. Audiovizualinės priemonės išstumia rašytinį dokumentą. Gimtoji kalba traktuojama kaip interferencijos šaltinis, todėl mokymo procese rekomenduojama tik tikslinė kalba.

Šiuo metu didžioji užsienio kalbų mokymo programų dauguma (tarp jų VU, LKA ir MMC) akcentuoja komunikatyvinio metodo (pranc. *approche communicative*) (XX a. pab. – XXI a. pr.) naudojimą. Kalba suvokiama kaip dvasinė kūrybinė veikla ir raiška. Svarbiausia ne kalbos forma, o jos turinys ir funkcija. Ypatingas dėmesys skiriamas tarpkultūriam aspektui. Mokant kalbos ugdomi visų kalbinių veiklos rūšių gebėjimai. Siekiama kuo daugiau mokymo procese remtis mokinio asmenine patirtimi. Daug dėmesio skiriama mokymo ir mokymosi strategijoms ugdyti(s). Mažiau dėmesio skiriama įgūdžiams treniruoti ir kaupti. Gramatika suprantama kaip reikalinga supratimui ir būtina kalbėjimui kompetencija. Lingvistinė kompetencija yra tik viena iš komunikacinės kompetencijos subkompetencijų (šalia sociolingvistinės, diskursinės, strateginės, sociokultūrinės). Mokymosi procesas yra grįstas užduotimi – vaidmenų žaidimais, autentiškų ir realių gyvenimiškų situacijų simuliacijomis, problemų sprendimu ir pan. Mokinys aktyvus, žinantis savo poreikius ir motyvuotas. Mokytojas atlieka padėjėjo vaidmenį. Sąveika „mokytojas–mokinys“ yra abipusė.

Mokant ir besimokant, rekomenduojami autentiški šaltiniai ir tikslinė kalba, tačiau gimtosios kalbos nėra visiškai atsisakoma. Požiūryje į klaidą atsiranda terminas „tarpukalbės klaida“. Artėdami link tikslinės kalbos, mokiniai gali klysti, bet mokytojo padedami, turi patys stebėti mokymosi procesą ir bandyti daryti išvadas. Komunikacinio metodo ar metodų pagrindu buvo sukurta daugelis mokymosi metodikų²: Curan (1972) konsultuojamo mokymosi arba bendruomeninio kalbos mokymosi metodika (pranc. *méthode communautaire*); Cattegno (1972) tylos metodika (pranc. *méthode par le silence*), kai daug dėmesio skiriama individualiam skaitymui, akcentuojant kalbos pajautimą; Ascher (1977) kalbos kaip visiško fizinio atsako metodika (pranc. *méthode par le mouvement*); Lozanovo (1979) suggestopedija (pranc. *méthode suggestopédique*); Krashen-Terrell (1983) natūralaus požiūrio metodika (pranc. *approche naturelle*).

Visos metodikos vienaip ar kitaip akcentuoja komunikacinių tikslų pasiekimą, dėmesį besimokančio asmens poreikiams. Tačiau studentų, ką tik baigusių vidurinę mokyklą, planuojančių susieti savo būsimą darbą ir gyvenimą su prancūzų kalba, ir suaugusių, turinčių nemažą profesinės patirties bagažą, kuriems prancūzų kalba yra tik vienas iš įrankių pagerinti arba pakeisti savo gyvenimo sąlygas ir kokybę, poreikis skiriasi iš esmės. Dažnai apsiribojama įvertinimu klasės arba besimokančių asmenų grupės mastu, kas nėra teisinga, nes mokymo metodų ir būdų pasirinkimas remiasi visa sistema, t. y. dirbdami su VU studentais, turime atsižvelgti į visą formaliojo aukštojo mokslo sistemą, o darbas su LR karininkais ar muitininkais priklauso nuo neformaliojo mokslo specifikos Lietuvoje.

² Besse H. (1985). *Méthodes et pratique manuels de langues*. Paris: Didier; Galisson R. (1980). *D'hier à aujourd'hui. La didactique générale des langues étrangères. Du structuralisme au fonctionnalisme*. Paris: CLE International.

Formalusis ir neformalusis mokymas

Prancūzijos ir Europos politikas, ekonomistas Žakas Deloras (*Jacques Delors*), Europos Sąjungos integracijos proceso iniciatorius ir Europos Konvento 2002–2004, rengusio Europos Konstituciją, pirmininkas, yra sakęs, kad žmonėms moderniam pasaulyje svarbu ne tik mokytis pažinti, dirbti ir veikti, bet ir mokytis gyventi ir būti kartu³. Šiuolaikinį požiūrį į suaugusiųjų švietimo paskirtį Lietuvoje galima apibrėžti trimis lygmenimis: *konceptualiuoju, įstatymų ir strateginiu*. Išskiriamos dvi kryptys: 1) suteikti suaugusiam žmogui galimybę plėtoti savo pasirinktos profesijos įgūdžius, mūsų atveju – karininko, muitininko ar prancūzų kalbos specialisto; 2) leisti asmeniui dėl įvairių gyvenimo aplinkybių arba dėl individualių paskatų keisti savo veiklos kryptį, profesiją, pvz., LR muitinėje yra nemažai buvusių mokytojų.

Suaugusiųjų švietimo svarba buvo pažymėta jau Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo pradžioje 1992 metais. Mokymosi visą gyvenimą politika yra bendros švietimo politikos Lietuvoje dalis. Šiame dokumente akcentuojamos dvi švietimo organizavimo formos: 1) formalusis mokymasis, ir 2) neformalusis suaugusiųjų švietimas. Prancūzų kalbos studijos VU yra formaliojo mokymo(si) dalis, o kitos dvi programos (LKA ir MMC) įeina į neformaliojo suaugusiųjų švietimo Lietuvoje koncepciją ir susijusios su mokymosi visą gyvenimą politikos įgyvendinimu.

Formalusis suaugusiųjų mokymasis gali būti apibūdintas: 1) pagal paskirtį (*pradinis, pagrindinis ir t. t.*); 2) pagal legitimaciją (lavinimo, mokymosi studijos, reglamentuojama ir kontroliuojama valstybės); 3) pagal vykdymą (VU, LEU, MRU ir t. t., t. y. aukštąjį išsilavinimą ir kvalifikaciją teikianti institucija). Formalųjį švietimą apriboja mokymo laikas, mūsų atveju – 4 metai, mokomieji dalykai (literatūros istorija, šiuolaikinė prancūzų kalba, kalbotyra, filosofija, stilistika ir t. t.) ir vieta (VU). Akcentuojamas konkretus rezultatas, žinios (studentai rašo kontrolinius darbus, atsiskaito, laiko įskaitas ar egzaminus, jie gauna galutinį įvertinimą sesijos metu). Baigus formaliojo ugdymo įstaigą yra suteikiamas oficialiai pripažįstamas išsilavinimą patvirtinantis dokumentas, mūsų atveju – prancūzų filologijos bakalauro diplomas.

Neformalusis suaugusiųjų mokymasis gali būti apibrėžtas taip pat trimis parametrais: 1) pagal paskirtį (žmogaus savarankiškas mokymasis, kurio tikslas – mokytis visą gyvenimą, tenkinant asmeninius pažinimo poreikius, tobulinant įgytą ar įgyjant naują išsilavinimą); 2) pagal legitimaciją (lavinimo, mokymosi, studijų procesas, kurio rezultatas įvertinamas išsilavinimą liudijančiu dokumentu, išduodamu vykdančios šią veiklą organizacijos – LKA, MMC); 3) pagal vykdymą (neformaliojo švietimo anksčiau nevykdė formalios mokymo įstaigos, bet situacija keičiasi, pvz., LKA organizuoja prancūzų kalbos kursus kariams, vykstantiems į tarptautines operacijas). Neformalusis suaugusiųjų mokymas – kryptinga veikla, kuria siekiama ugdyti sąmoningą asmenybę, sugebančią atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime.

³ Delors J. (2007). *L'Europe tragique et magnifique: Les grands enjeux européens*. Saint-Simon.

Prancūzų kalbos programų palyginimas

Užsienio kalbos yra viena greičiausių ir dinamiškiausių naujovių Lietuvos visuomenėje ir jos švietimo sistemoje. Formaliojo ir neformaliojo mokslo tikslas – padėti kuo plačiau pasinaudoti atsiveriančiomis naujomis galimybėmis ir atsakyti į pagrindinius modernaus pasaulio iššūkius: globalizacija, informacijos kiekio ir greičio augimas, spartus ekonominiai, politiniai ir socialiniai pasikeitimai, visuomenės išsiskaidymas. Pedagogas ar andragogas turi nepamiršti šio esminio tikslo ir detalaus mokymo(si) situacijos analizavimo: 1) užsakančios institucijos ir visuomenės poreikis ir reikalavimai, 2) būsimų studentų lūkesčiai, 3) sociokultūrinis besimokančių asmenų ir andragogo ryšis, 4) kalbiniai įgūdžiai, reikalingi būsimiems studentams, 5) komunikacijos situacijos, su kuriomis reikia susipažinti ir kurias reikia įvaldyti, 6) galimos specifinės profesinės sritys, 7) finansiniai ir žmogiškieji ištekliai bei apribojimai, 8) mokymams skiriamas laikas, 9) edukacinė aplinka, 12) socialinė ir kultūrinė situacija⁴. Šios užduoties tikslas – įvertinti mokymo procesą kompleksiskai, t. y. įžiūrėti svarbiausius konkrečios mokymo(si) situacijos elementus ir jų tarpusavio ryšius pirmiausia švietimo sistemos rėmuose, paskui pereiti į žemesnį organizacijos ar struktūros lygį ir tik pačioje įvertinimo pabaigoje pereiti prie konkrečios grupės laiptelio.

Akivaizdu, kad prancūzų kalbos formalusis ir neformalusis mokymas turi bendrų bruožų, pvz., abiejų sistemų tikslas – ugdyti komunikacinius, informacinius ir socialinius gebėjimus ir lavinti klausymo, kalbėjimo, skaitymo, rašymo kompetencijas, supažindinti su kai kuriais kultūros bruožais; metodai – diskusijos, situaciniai žaidimai, praktinio pobūdžio, užduočių atlikimas (individualiai, poromis arba grupėmis), praktiniai-operaciniai įgūdžių įtvirtinimo ir kartojimo metodai. Visų kalbinės praktikos rūšių mokoma susietai. Tačiau yra skirtumų, kadangi kiekvienos veiklos lyginamasis svoris kinta atsižvelgiant į mokymosi sąlygas. Pirmasis klausimas, kurį užduoda sau andragogas, ruošdamas prancūzų kalbos mokymus formaliojo ar neformaliojo mokymo sistemos rėmuose būtų: „Kokie yra mokymo tikslai?“

Palyginkime VU, LKA ir MMC programas: „Ugdyti sakininės ir rašytinės kalbinės veiklos (klausymo, kalbėjimo, skaitymo, rašymo) įgūdžius, ugdyti komunikacinę kompetenciją, supažindinti su kai kuriais kultūros bruožais. Ugdyti gebėjimą suvokti ir analizuoti prancūzų kalbos gramatikos reiškinius, ugdyti analitinį mąstymą.“ (žr. VU, „Šiuolaikinė prancūzų kalba 1 [pradedantiesiems]“). „[...] ugdyti Krašto apsaugos sistemos karių prancūzų kalbos komunikacinius ir socialinius gebėjimus, kurie padėtų vykdyti pareigas bei atlikti užduotis“ (žr. LKA, „Prancūzų kalbos kursų programa kariams, vykstantiems į tarptautines operacijas“). „[...] ugdyti muitinės sistemos darbuotojų komunikacinius, informacinius bei socialinius gebėjimus“ (beje, analogiškai tikslai surašyti ir kitose programose, tarp kurių kombinuoto prancūzų kalbos mokymo programa, žr. MMC „Mokymo programos“⁵).

⁴ Balmes S. E., Henao de Legge M. (1992). *Pratiques du français scientifique*. HACHETTE. P. 11.

⁵ Prieiga per internetą: <http://www.cust.lt/web/guest/609>.

Matome, kad LKA ir MMC mokymo tikslai labai panašūs, tačiau VU tikslai papildyti analitinio mąstymo (analizė, sintezė, palyginimas, apibendrinimas, konkretizavimas) ir gramatikos reiškinių (prancūzų kalbos morfologija, sintaksė, leksikologija) įvaldymo svarba. Tai susiję su formaliojo ir neformaliojo mokslo specifiška (žr. viršuje) ir su skirtingais analizuojamų auditorijų lūkesčiais. VU Bakalauro studijos „suteikia bendrąjį universitetinį išsilavinimą ir ugdo bendrąsias ir pasirinktos studijų krypties dalykines kompetencijas. Baigus tam tikros studijų krypties (šakos) bakalauro studijas suteikiamas tos krypties (šakos) bakalauro kvalifikacinis laipsnis [...] Studentas – tai asmuo, sudaręs studijų sutartį su Universitetu, įrašytas į Universiteto studentų registrą ir studijuojantis pagal studijų programas arba doktorantūroje [...] Studijų dalykas – tai mažiausia studijų programos turinio dalis, turinti apibrėžtą tikslą ir orientuota į studijų siekinius, ugdanti bendrąsias ir (ar) dalykines kompetencijas, reikalingas įgyti kvalifikacinį laipsnį. Kiekvieno dalyko (modulio) studijos baigiamos egzaminu arba studento savarankiškai atlikto mokslo tiriamojo darbo (projekto) įvertinimu“ (žr. VU „Studijų nuostatai“⁶).

Analizuojami LKA ir MMC klausytojai, turintys kvalifikacinius laipsnius (LR karininko ar muitininko), studijuoja prancūzų kalbą dėl asmeninių interesų, dažniausiai profesinių. Šiuo požiūriu karininkų ir muitininkų auditoriją vienija bendri profesiniai interesai ir poreikiai, kurie nulemia tam tikrų subkompetencijų buvimą arba nebuvimą mokymo procese. „Ugdymiesi lingvistinę kurios nors kalbos subkompetenciją mokiniai turi galimybę susipažinti su kalbos sistemos dėsninguais, jos sandara, kalbos savitumu [...] Ugdantis sociolingvistinę subkompetenciją mokomasi vartoti ir interpretuoti kalbos formas pagal situaciją. Ugdantis diskursinę subkompetenciją mokomasi suprasti ir formuluoti rišlius ir aiškius sakinčius ir rašytinius tekstus, o ugdantis strateginę subkompetenciją mokomasi naudotis įvairiomis strategijomis, siekiant suprasti klausomą arba skaitomą tekstą, kuriant savo tekstą raštu arba žodžiu, bendraujant su pašnekovu. Ugdantis sociokultūrinę subkompetenciją siekiama suvokti sociokultūrinį kontekstą, kuriame ši kalba vartojama.“⁷

LKA ir MMC klausytojams akcentuojamos sociokultūrinė ir strateginė subkompetencijos. Tai galima pastebėti gvildenamų temų sąrašė. Palyginkime LKA ir MMC prancūzų kalbos programas: „1. Kario kasdieninis gyvenimas. 2. Kario tarnybos vietos pristatymas. 3. Bendravimas su vietiniais gyventojais. 4. Karinė amunicija ir ginkluotė. 5. Ginklų valdymo komandos. 6. Karių funkcijos ir uždaviniai. 7. Pagrindinės rikiuotės komandos. 8. Kariniai laipsniai ir uniformos. 9. Kariniai padaliniai. 10. Sveikata.“ (žr. LKA, „Prancūzų kalbos kursų programa kariams, vykstantiems į tarptautines operacijas“). „16.1. Asmeninė informacija. 16.2. Šalys ir tautybės. 16.3. Šeima. 16.4. Darbas. 16.5. Darbo vietos įranga. 16.6. Kasdieninė veikla. 16.7. Miestas. 16.8. Būstas. 16.9. Maistas ir gėrimai. 16.10. Spor-

⁶ Prieiga per internetą:

http://www.vu.lt/site_files/SD/Studentams/SP/SRD/VU_studiju_nuostatai_naujoji_redakcija.pdf.

⁷ Kalbų mokymo politikos aprašas (2006). Švietimo aprūpinimo centras. Vilnius. P. 128.

tas. 16.11. Pokalbiai telefonu. 16.12. Šventės ir tradicijos. 16.13. Parduotuvėje. 16.14. Kūno dalys. 16.15. Žmonių apibūdinimas. 16.16. Oras. 16.17. Jausmų apibūdinimas. 16.18. Oro uoste. 16.19. Viešbutis. 16.20. Laikas. 16.21. Muitinės sistema. 16.22. Muitinės postuose. 16.23. Muitinės kontrolė. 16.24. Prekės muitinėje. 16.25. Muitinės dokumentų pildymas. 16.26. Kontrabanda.“ (žr. MMC „Muitinės sistemos darbuotojų A1 lygio prancūzų kalbos mokymo programa“⁸).

Abiejų neformalų mokymą organizuojančių institucijų temos reikalauja įvairių strategijų taikymo ir tiesiogiai susijusios su sociokultūrinio kontekstu, su profesine veikla, kadangi formalusis ugdymas suteikia žmonėms akredituotą kompetencijų paketą, kuris reikalingas tolesnei karjerai, o neformalusis ugdymas dėl savo socialinio ir taikomojo pobūdžio suteikia kompetencijų, kurios leidžia žmonėms įsitraukti į bendruomenės gyvenimą. Neformaliojo ugdymo įgytos kompetencijos padeda sėkmingiau įsitvirtinti darbo rinkoje, tačiau MMC temų sąrašas žymiai platesnis, kadangi kursai trunka 300 valandų (240 valandų auditorijoje ir 60 valandų besimokant savarankiškai). O LKA prancūzų kalbos kursų trukmė – 144 valandos (120 kontaktinių valandų, 16 individualaus klausymo ir 8 valandos konsultacijoms). Taip pat pastebime LKA temų ypatumą, susijusį su šių kursų siauresniu profesiniu orientavimu į auditoriją, besiruošiančią išvykti į tarptautines operacijas. Šiam tikslui pasiekti LKA turi labai svarbų privalumą – prancūzų kalbos vadovėlius karine tematika⁹.

Kalbos įvaizdis, gautas išsilavinimas, naudojami vadovėliai – tai elementai, kurie turi įtakos gyventojų subjektyviam, kokybiniam kalbos vertinimui. Šiandieninė Lietuvos mokymo priemonių rinka yra labai didelė. Deja, nacionalinių prancūzų kalbos vadovėlių siūlomas asortimentas labai mažas, kadangi šiandien yra galimybė rinktis kokybiškas knygas, importuojamas iš Prancūzijos, Belgijos ir kitų prancūzakalbių šalių. Tai taip pat susiję su maža paklausa tokio tipo vadovėliams, sudarytiems ir išleistiems Lietuvoje. LKA šiuo atžvilgiu yra išimtis, nes išleido ne tik prancūzų, bet ir kitų (vokiečių, rusų) kalbų vadovėlius karine tematika. Kiekviena situacija yra kompleksiška, ypač kai dėstoma profesinė prancūzų kalba. Labai svarbu aukščiau pažymėtus komponentus apmąstyti ir detalai išanalizuoti. Įgyvendinant Mokymosi visą gyvenimą strategiją labai padidėjo užsienio kalbų kursų paklausa. Prancūzų kalbos dėstymas priklauso nuo besimokančių asmenų ir sistemos poreikio, besimokančių asmenų ir andragogo patirties ir motyvacijos.

MMC naudoja savo mokymuose kombinuotąjį metodą, kuris jungia tradicinius (pvz., paskaita) ir modernius (pvz., interaktyvius) mokymo būdus. Šis metodas leidžia apmokyti LR muitinės darbuotojus neatitraukiant jų nuo darbo (70 % mokymo sudaro nuotolinis mokymasis) ir atsižvelgiant į besimokančiųjų pageidavimus (mokymų kuratorius turi prieigą prie mokymo modulyje skelbiamos mokomosios

⁸ Prieiga per internetą:

http://www.cust.lt/mport/failai/struktura_ir_kontaktai/muitines_mokymu_centras/mokymo_programos/kalbos/Muitines_sistemos_darbuotoju_prancuzu_k_A1_Decouverte_A1_2007_01_25.pdf.

⁹ Jarutienė A. (2014). *Le français pour les militaires*. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija; Mraz C. (2011). *En avant*. Paris.

medžiagos, kurią gali pakeisti arba papildyti). Rengdama prancūzų kalbos mokymus, kurso pabaigoje MMC išdalina savo klausytojams anketas, kur du klausimai susiję su besimokančių asmenų lūkesčiais: „Kokie buvo jūsų lūkesčiai prieš atvykstant į mokymus?“, „Ar mokymai patenkino jūsų lūkesčius?“. Kiti klausimai susiję su edukacinio proceso įvertinimu: „Kaip vertinate kursą?“, „Ar visos temos naudingos jūsų darbui?“, „Kokios temos jums labiausiai patiko?“, „Kokias temas reikėtų išbraukti?“, „Ką galima būtų pridėti?“, „Ką patartumėte dėstytojui pakeisti arba patobulinti?“ ir pan. Įdomų tai, kad prancūzų kalbos kursai buvo įvertinti geriausiai 2010–2012 metais, t. y. tuo metu, kai MMC organizavo prancūzų kalbos kombinuotus mokymus. Iš 86 apklaustųjų 76 įvertino kursą „labai gerai“, 8 – „gerai“ ir tik 2 dalyviai parašė „vidutiniškai“.

Išvados

Užsienio kalbų mokymo(si) paklausa Lietuvoje auga, įgyvendinant mokymo(si) visą gyvenimą strategiją. Formaliojo ir neformaliojo mokymo tikslas – padėti besimokančiam asmeniui susiorientuoti šiuolaikinėje sparčiai besivystančių naujųjų technologijų bei augančio informacinio srauto visuomenėje, suteikiant galimybę pasinaudoti atsirandančiomis naujomis galimybėmis ir atsakyti į pagrindinius modernaus pasaulio iššūkius. Formalusis ugdymas suteikia žmonėms akredituotą kompetencijų paketą, o neformalusis ugdymas leidžia žmonėms įsitraukti į bendruomenės gyvenimą.

Modernus mokymasis yra aktyvi paties besimokančio asmens veikla. Siekiant ugdyti komunikacinę kompetenciją ir sudarant sąlygas išsiugdyti kūrybingą, atsakingą, mąstančią, motyvuotą asmenybę, LKA, MMC ir VU naudoja įvairius metodus – nuo paskaitos iki nuotolinio mokymo. Metodo pasirinkimas priklauso nuo organizuojančios formalųjį arba neformalųjį mokymą institucijos poreikio ir nuo paties švietėjo patirties ir ryžto, taip pat nuo mokymo programos nuostatų. Andragogo darbas ir dėmesys nukreiptas į numatytą programoje kalbinių kompetencijų pasiekimą, pozityvaus mąstymo formavimą ir į edukacinio proceso vadovavimą.

Literatūra

1. Balmet, S. E.; Henao de Legge, M. (1992). Pratiques du français scientifique. HACHETTE.
2. Besse, H. (1985). Méthodes et pratique manuels de langues. Paris: Didier.
3. Delors, J. (2007). *L'Europe tragique et magnifique: Les grands enjeux européens*. Saint-Simon.
4. Galisson, R. (1980). D'hier à aujourd'hui. La didactique générale des langues. *étrangères*. Du structuralisme au fonctionnalisme. Paris: CLE International.
5. Jarutienė, A. (2014). Le français pour les militaires. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija.
6. Kalbų mokymo politikos aprašas. (2006). Švietimo aprūpinimo centras. Vilnius.
7. *Mokymo programos*. [žiūrėta 2016-01-25]. Prieiga per internetą: <http://www.cust.lt/web/guest/609>.
8. Mraz, C. (2011). En avant. Paris.
9. *Muitinės sistemos darbuotojų A1 lygio prancūzų kalbos mokymo programa*. [žiūrėta 2016-01-25]. Prieiga per internetą: http://www.cust.lt/mport/failai/struktura_ir_kontaktai/muitines_mokymu_centras/mokymo_programos/kalbos/Muitines_sistemos_darbuotoju_prancuzu_k_A1_Decouverte_A1_2007_01_25.pdf.
10. Stasilo, M.; Valiukienė, V. (2013). Andragoginiai prancūzų kalbos mokymo metodai. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras.
11. *Studijų nuostatai*. [žiūrėta 2016-02-08]. Prieiga per internetą: http://www.vu.lt/site_files/SD/Studentams/SP/SRD/VU_studiju_nuostatai_naujoji_redakcija.pdf.

FRENCH LANGUAGE TRAINING METHOD: SOLDIERS, CUSTOMS OFFICERS, FRENCH STUDENTS

Dr. Miroslav Stasilo

The General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania

Vilnius University

Summary

The demand for teaching foreign languages increases through continuous Learning Initiative Strategy in Lithuania. This demand is lower than that related to computer technology. The objectives of formal and non-formal education are similar, i.e. helping learners to take advantage of new technological and social opportunities and meet the challenges of today's world: globalization, computerization, economic and social changes, differentiation and prioritization of society. Each educational situation is complex, especially in French teaching to military, customs or students.

Teaching and learning today is focused on communication which depends on learning needs and learners' autonomy, their experience and work styles. The work of an adult educator is to direct an educational process by focusing on training appropriate language skills, interaction, respect for others, formation of learners' positive thinking as well as the development of communicative ability. The main trends of modern education are related to teaching, learning and active policy of vocational training throughout life. The Customs Training Centre has a good reputation regarding the French language by the eLearning Method that combines traditional and innovative approaches. The Military Academy of Lithuania is not using this method but has good teaching materials, such as textbooks for the military that make teaching and learning French solid and effective. The Vilnius University uses traditional methods and aims to train a future researcher or teacher of the French language. The final choice of a method depends on the determination, motivation and skills of an adult educator.

AUTORIAUS LYDRAŠTIS

Autoriaus vardas, pavardė: Miroslav Stasilo

Mokslo laipsnis ir vardas: Filologijos mokslų daktaras

Darbo vieta ir pareigos: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos ir Vilniaus universiteto lektorius

Autoriaus mokslinių interesų sritys: kalbos, sociologija, politikos mokslai, etika

Telefonas ir el. pašto adresas: 8 611 44811; francaisprancuzas@yahoo.fr

AUTHOR'S COVER LETTER

Author's name and surname: Miroslav Stasilo

Academic degree and name: Doctor of Linguistics

Workplace and position: The General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania, Vilnius University, Lecturer

Author's research interests: language, sociology, political science, ethics

Telephone and e-mail address: + 370 611 44 811, francaisprancuzas@yahoo.fr